

Viggo Dalsgaard skrifvar:

Jarðargóðsið í Føroyum

Leysliga eftir N. Andersen

Jørðin í Føroyum, var fyrri ein part óðalsjörð ella keypajörð, og ein partur festijörð.

Óðalsjörð var tann jørðin, ið hevði verið í somu ætt í minst 30 vetrar, sum Norska lóg segði. Um óðalsjörð varð til sølu, so hevði ættin forkeypsrætt, og tí mátti eingin selja óðalsjörð, uttan fyrst at hava boðið hana út til ættmenn sínar, og hon varð ikki roknað fyrri full óðalsjörð, fyrr enn trý ættarlið høvdu sitið við henni. Men hetta gjørdi tað, at tað varð til eitt ótal av rættartrætum. Tí varð jørðin sundurbýtt millum arvingar, líka niður í til dømis 5 skinn, sum Lukas Debes tekur til, í sínari bók. Hann sigur, at henda sundurkarvingin av óðalsjörðini, gjørdi tað, at mangir av óðalsmonnum, gjørdust fátækir, meðan teir ið sótu við kongsins jörð nú vórðu vorðnir teir máttmiklu. Hetta sigur Lukas Debes, sum sagt, fyrri meira enn 300 árum síðani.

Festigóðsið var fyrri tað nógva kongsins ogn. Tað kom honum í hendi, við trúbotini, sum øll vita. Men kongur fekk nógva jörð, aðrar vegir. Ein rúgva av jörð fór undir kong, sum brotagóðs, og nakað keypti kongur eisini — 3. mai 1566 sendi Friðrikur annar bræv til føroyingar, har hann bað teir selja sær jørðina, um teir vildu selja, heldur enn at lata aðrar keypa hana. Tó, størsti parturin av tí, ið gjørdist kongsjörð, fall í kongsins hendur, frá pávanum í Rom. Nú á døgum verður alt nevnt kongsgóðs, bæði tað, ið hevur verið kirkjujörð, og tað, ið er komið aðrar vegir, uttan at

Í Kollafirði hevði bispur pant í óðalsjörðini

tað kann avgerast, hvat kirkjan hevur átt. Men av leiguni, ið var goldin, stutt eftir trúbotina, fæst ein hómíng av hesum, tí tá varð viðhvørt gjørdur munur á »Kronens eller Stiftets Len«. — Hamborgarin Thomas Koppen, ið eina tíð hevði Føroyar í len, svaraði, eftir kvittan í 1548, árliga kongi 400 lybskar

markar fyrri kirkjujörð, og 100 lybskar markar fyrri tað, ið hann nevndi króngóðs.

Tað var ein veldug rúgva av jörð, ið kongur fekk frá Romarkirkjun. Av kirkjugóðsinum, var av leiguni, givið árliga eitt vist til skúlan og hospitalið. Ein garður varð lagdur til hvørt prestakall, og harumframt ein garður til próstin. Tað ið eftir var, festi kongur til bóndurnar, sum bispur hevði gjørt áður. Tað er lítið, ið er goymt mann frá manni, um hesa yvirgongd fyrri bóndurnar, frá bispastavi til krónu. Hetta týðir uppá, at broytingin ikki hevur kenst tyngjandi, kanska enn tá verið kend sum ein bati. Tó er onkur søgn um hetta umskifti, ið kundi týtt uppá, at menn hava viljað fingið vinning av broytingini. Í Kollafirði hevði bispur pant í óðalsjörðini, men tá ið hesin pantur, skuldi bókførast, lótu allir menn kvittanir inn, ið vistu, at skuldin var goldin. Ein kollfirðingur goymdi tó sína kvittan, og visti hana ikki fram. Allar kvittaninar, ið inn vórðu latnar, vórðu kendar fyrri at vera falskar, og vórðu brendar, og tá ið menninir ikki megnaðu at gjalda pantið, fór øll óðalsjörðin undir kong. Maðurin, ið hevði króngvað sína kvittan, hevði pantsett

Jørðin í Føroyum var fyrri ein part óðalsjörð ella keypajörð og ein partur festijörð

eina mörk í jörð, men tá hann kom fram við kvittanini, varð hon kend fyrri at vera í lagi, og mörkin hann átti, varð verðandi óðalsjörð, og er enn í dag einasta óðalsjörð í Kollafirði. — Í Suðuroy ráddi frater Anders, hann var munkur, og føroyingur, bóndrunum til, at drepa niður av ágonguni, fyrri ikki at fáa ov høga leigu. Teir flestu gjørdur eftir hansara ráðum, og góvu honum væl av tí, teir slaktaðu.

At fáa yvirliit yvir kirkjugóðsið, og yvir, hvat kirkjan hevði fingið í leigu, var striggið, tí staðkonur maður var ikki eyðfunnin til hetta. Tað sær út, sum at maðurin, ið hevur gjørt jarðaforteknið var Tróndur Benkestokk, hann var norðmaður, høvuðsmaður á Bergen-húsi í 1555, deyður 1558. — Hann átti nógvar merkur her í Føroyum, og tá ið hann lá í ferð at fara til Føroyar, varð hann biðin um at gera skil á kirkjujörðini. Hann varð biðin um hetta í brævi, dagsett 17. oktober 1541 frá Christoffer Huitfeldt, høvuðsmanni á Gotlandi, óivað kongsins vegna.

Umframt kongsgóðsið, var aðalsjörðin, sum Rosenkransarnir og Benkestokkarnir áttu. Tað vóru bara hesar báðar aðalsættirnar, ið